

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНЬСЬКОГО»
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ
ТА МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІВДЕННО-УКРАЇНСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

14-15 грудня, 2022 р.

м. Одеса

***Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених
із міжнародною участю***

Програма та матеріали виступів учасників

***ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ***

*Ищенко Анастасія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ОПП Переклад (перша - англійська, друга - китайська),
спеціальність 035 «Філологія»
Науковий керівник: Атаманюк Зоя,
доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*

РОЗВИТОК ЯК СОЦІАЛЬНА ЦІННІСТЬ

Соціальна цінність — значущість явищ і предметів з точки зору їх відповідності чи невідповідності потребам суспільства, соціальних груп і особистості.

Розвиток – це поява нових якісних станів, нових типів організації, систем, що народжуються з попередніх систем. Це зміни, які є розгортанням можливостей, що знаходяться в попередніх якісних станах. Наприклад, у жолуді прихована можливість стати дубом, і коли жолудь попадає в сприятливі для цього умови, можливість реалізується – відбувається процес розвитку жолудя в дуб [1].

Розуміння розвитку як постійного виникнення чогось принципово нового, незворотного має свою історію. Адже подібне поняття розвитку складалося протягом багатьох віків. Був час, коли уявлення про розвиток як такий взагалі не існувало. Це пояснювалось низьким рівнем наукових знань і, зокрема, специфікою культури, світогляду того чи іншого народу. Так, в античності вищою цінністю вважалась насолода прекрасним, яскраве повноцінне життя. Тому не хотілося уявляти розвиток, зокрема життя, як невідворотний рух до смерті. Звідси – концепція великого колообігу. В світі, на думку греків, все підкорено циклічним, повторним змінам. Зокрема Геракліт стверджував, що світ "є і буде вічно спалахуючим і згасаючим" [1].

У духовний світ людини XVII-XVIII ст. проникають ідеї прогресу, енергійного прагнення до майбутнього. Діяльність людей починають розглядати не як кругообіг подій, де немає ні початку, ні кінця, а як розвиток від примітивних до досконаліших форм існування суспільства. Ці питання досліджували італійський філософ Д.Віко (1668-1744), французький учений Ж. Тюрго (1727-1781), німецький філософ Й.Г.Гердер (1744-1803) [2, с.118-119].

Своєрідним подоланням циклічності античної моделі було розуміння розвитку в середньовічній християнській філософії історії. Тут життя розумілося як устремління вперед від минулого до майбутнього, від зародження до Страшного суду. Тобто виникає уява про часову спрямованість, неповторність подій індивідуального і суспільного життя [1].

Зміна ідей про суспільний розвиток у думках цих учених ішла від погляду на історію як кругообіг трьох епох - божественної, героїчної, людської (Д. Віко) - до тлумачення її як нескінченного прогресу буржуазного суспільства (Ж.А.Кондорсе). Можна сюди також додати такі епохальні відкриття у науці, як винаходи компаса, пороху, книгодрукування, парового двигуна та ш. Свобода людини, її більша цінність порівняно з природою і соціальними інститутами - це те гасло, з яким людина Нового часу йде в майбутнє. Знаряддям досягнення свободи є знання [2, с.119].

У німецькій класичній філософії розвиток знань, а також і розвиток узагалі можливий лише тому, що кожен крок у процесах буття входить у єдине ціле. Тому розвиток постає поглибленням і збагаченням змісту тих процесів, що розвиваються. Розвиток пізнання відбувається через рух від неусвідомленого до усвідомленого, від усвідомленого частково - до усвідомленого повніше та ін. [3].

Важливий внесок у розвиток соціальної філософії, зокрема, філософії української національної ідеї зробив видатний діяч української культури, історик і етнограф Михайло Драгоманов (1841-1895). В основі його світогляду лежить суміш ліберально демократичних, соціалістичних й українських патріотичних елементів з позитивістським філософським підґрунтям [2, с.249].

Дивлячись на історію розвитку суспільства, виникають такі питання: що спричиняє постійну динаміку суспільства? Чим обумовлюється постійний взаємозв'язок та зміни в різних сферах суспільного життя? І, зрештою, що становить основу прогресу суспільства? Історія філософської думки свідчить про надзвичайну розмаїтість відповідей на ці питання.

Навіть ті мислителі, які в поясненні явищ природи стояли на наукових позиціях (наприклад, французькі філософи Гельвецій, Гольбах та ін.), не спроможні були дати вичерпну, аргументовану відповідь щодо основи та рушійних сил історичного процесу. Вони вважали, що мотиви (жадібність, любов, пристрасті) вчинків людей визначають державний устрій і т. ін. Їхнє вчення зводилося до твердження: "Людський розум править історією". Наприклад, Гольбах говорив, що досить, аби у голові якогось монарха закапризував атом, і це може значно вплинути на долю народів. Надлишок жовчі у фанатика, як писав Гольбах, шаленість крові в серці завойовника, погане травлення в якого-небудь монарха, примха якої-небудь жінки є достатніми причинами, щоб примусити починати війни, щоб посилати мільйони людей на бійню, руйнувати фортеці, обертати на порох міста, повернути на злидні та траур, щоб викликати голод та заразні хвороби і розповсюджувати відчай та нещастя на довгий ряд століть.

Але якщо критерій історичного поступу, його причину вбачати в мотивах, спонук людей, то історію не можна зрозуміти. Адже в цьому разі не пояснюється причина виникнення саме таких мотивів, спонук людей, а не якихось інших.

На мою думку вирішальним фактором суспільного розвитку виступає техніка. Технічна цивілізація, що створюється людським розумом та руками, має здатність до саморозвитку, прогресу. Всі ми хочемо жити у комфорті і якомога більше полегшити собі життя, саме тому ми створюємо нові технології, такі як пральна машина, телефони, Інтернет і т.д.

Також є так звана неodarвіністська течія. Її прибічники вважають, що саме боротьба за існування є рушійним стимулом і основою історичного розвитку і в процесі передачі культури від одного покоління до іншого відбуваються помилки, подібні до генетичних мутацій у живих організмах. Згодом з'ясовується, що деякі з цих помилок у вигляді суспільних органів, виявляються адекватними соціальному чи природному середовищу. Внаслідок цього вони витісняють менш пристосовані або зовсім не пристосовані суспільні органи. Таким чином, у суспільстві, як і в тваринному світі, спостерігається природний добір.

Мені подобається думка англійського економіста і філософа А.Сміта (1723-1790). Він вважав, що праця, прагнення людини до благополуччя виступають головним джерелом суспільного багатства, основою життя суспільства. Тобто, кожен працює на себе і в той же час змушений працювати на інших, а працюючи на інших, одночасно працює на себе.

Не менш важливо розвиватись духовно, розвиток свідомості. У координатах часу життя прийнято розподіляти рівні свідомості на періоди дитинства, юності, зрілості та старості, проте розвиток свідомості не завжди безпосередньо пов'язаний із названими часовими орієнтирами і може бути розглянутим як досить незалежний процес внутрішнього, духовного прогресу. На думку Е. Канта, "багато хто залишається "неповнолітнім" протягом усього життя". З іншого боку, очевидно, що високо свідома особистість прагне до реалізації загальнолюдських ідеалів і духовних цінностей.

Розвиток (розширення) свідомості прямим чином співвідноситься з трансформацією домінантних потреб і цінностей людини у напрямі від нижчих до вищих. Вирізняють чотири типи розвитку свідомості:

Перший ступінь розвитку свідомості - егоцентризм - характерний для дитини, яка потребує від навколишнього світу уваги, піклування, любові. Початковий крок усвідомлення є відокремлення людини від оточуючого як необхідна умова майбутнього індивідуального розвитку. Під час цього відокремлення найактуальнішими для дитини стають слова: "я", "мені", "я сам". Цей рівень можна також назвати рівнем переважної любові до себе, але якщо людина залишається на першому рівні свідомості протягом подальшого дорослого життя, її прийнято називати егоїстичною.

У процесі переходу на другий рівень зростає значення піклування про найближчих людей - батьків, братів та сестер, рідних. Для другого рівня свідомості пріоритетні цінності та потреби - це цінності і потреби власної сім'ї. Дитина, підрастаючи, бере на свої плечі вирішення сімейних проблем, тобто,

світогляд розширюється до сімейного кола. Вислів "добрий сім'янин" має безпосереднє відношення до цього рівня.

Подальше розширення світогляду людини сприяє усвідомленню того факту, що її особисте життя та життя сім'ї тісно пов'язані з життям суспільства, нації. Отже, поліпшення суспільного життя позитивно позначиться і на житті сімей, з яких складається суспільство. Завдяки усвідомленню цього факту (що, на жаль, трапляється не так часто) людина "переходить" на третій рівень - до громадської активності, державного патріотизму, національної свідомості. Це, звичайно, не означає, що її перестають турбувати сімейні чи власні проблеми, однак у разі потреби людина може відсунути їх на другий план, жертвуючи власним заради суспільного.

Наступний, четвертий, рівень - це рівень здатності до розуміння кожної людини, незалежно від її національних ознак. Прийняття кожної людини як індивідуальності, визнання права кожного на власні переконання, усвідомлення факту, що людство - єдиний взаємопов'язаний організм, в якому кожний виконує свою важливу роль, характеризують рівень загальнолюдських цінностей. Цей рівень свідомості визволяє людину із замкненого кола "моя-чуже", "друзі-вороги". Основним принципом, що характеризує світогляд четвертого рівня, може бути так зване "золоте правило" І. Христа: "не роби іншим того, чого не хочеш собі" [4].

Я вважаю, коли ти зрозумієш де твоє місце у Всесвіті і будеш впевнений у своїх діях; знатимеш, що робити і до чого прагнути – це найвища точка самопізнання і розвитку свідомості.

Висновок: Саме розвитком ми відрізняємось від тварин, ми маємо свої інтереси, потреби, мрії та бажання. Хтось просто має жагу до знань, хтось хоче заробити грошей, хтось хоче бути зіркою, у кожного своє, але щоб цього досягти нам потрібно розвиватись і без цього ніяк.

Література:

1. Категорії "рух" і "розвиток" у філософії-
http://megalib.com.ua/content/4689_27_Kategorii_ryh_i_rozvitok_y_filosofii.html
2. Філософія: Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. 2-е видання, виправлене і доповнене - К.: "Каравела"; Львів: "Новий світ-2000", 2002. - 544 с.
3. Німецька класична філософія.
<https://studfile.net/preview/9827230/page:8/#:~:text=принцип%20рефлексії%3A%20розвиток%20знань%2C%20а,змісту%20тих%20процесів%2C%20що%20розвиваються.>
4. Духовний розвиток: рівні, заходи підтримки й активізації. -
<https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/29987/>